

POLSKIE TOWARZYSTWO ORIENTALISTYCZNE

PRZEGLĄD ORIENTALISTYCZNY

Kwartalnik

Nr 4(24)

WARSZAWA

1957

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE

SPIS TREŚCI

ARTYKUŁY

- Ananiasz Zajączkowski, *O przysłowjach tureckich i azerbajdżańskich* 371
Stanisław Kałużyński, *Notatki z pobytu w Mongolii* 397

UTWORY LITERACKIE

- Z poezji Rabindranatha Tagore* (przełożyła i opracowała Jadwiga Makowiecka) 405
Natan Szacham, *Jan Bar Chama*, Dramat w trzech aktach, akt. I (z hebrjskiego przełożył Władysław Tubielewicz) 413
Je Szeng-tao, *Człowiek z ryżowej słomy* (z chińskiego przełożyła Alicja Wiatr) 431
Aforyzmy staroindyjskie (z sanskryktu przełożyli Eugeniusz i Edmund Słuszkiewicz) 439

MATERIAŁY I NOTATKI

- Stanisław Małachowski, *Dzban sakralny używany przez wyznawców hinduizmu* 445
Maria Skuratowicz, *Na marginesie afgańskich legend ludowych* 448

RECENZJE

Z KSIĄŻEK

- Kuo Mo-žo, Pisma wybrane* (M. Velingerová) 451
Paweł Nagai, Dzwony Nagasaki (W. Kotański) 454
Ńu. W. Knorozow, Sistema pis'ma drewnich majja (S. Strelcyn) 458
Rasskazy piersidskich pisiatelej (F. Machalski) 459
M.N. Pietrow, Bibliografija po geografii Irana (D. Kowalik) 461

- Z CZASOPISM 464
NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE 470

KRONIKA

- Z wydarzeń na współczesnym Wschodzie 477

SPIS TABLIC

- Do artykułu S. Kałużyńskiego, *Notatki z pobytu w Mongolii* TABL. I—IV
Do artykułu S. Małachowskiego, *Dzban sakralny używany przez wyznawców hinduizmu* TABL. V—X

*

Winiетка na okładce stanowi motyw hinduski, przedstawiający pojęcie trójcy *Trimurti* w osobach bogów: Brahma, Wisznu i Sziwa.

AFORYZMY STAROINDYJSKIE

Staroindyjska — ściślej staroindoaryjska — literatura religijna z epoki wedyjskiej i znacznie późniejsza od niej epika, liryka i dramat, wreszcie bajki i opowieści od dawna głośno o nich na całym świecie. O wiele mniej znane są utwory dydaktyczne i poezja gnomiczna. A przecież kompetentni uczeni orzekli, że i w tej dziedzinie — według niektórych szczególnie w niej — Hindusi doszli do mistrzostwa: posiadli w wysokim stopniu sztukę wypowiedzenia jakiejś myśli w sposób zwięzły i oryginalny, uderzający trafnością, choć nierzadko lapidarnie-paradoksalny, nieraz zabarwiony humorem, chętnie posługujący się porównaniem lub metaforą. Wobec ogromnie bliskiego życia się dawnych Hindusów z przyrodą nie zadziwi fakt, że i w tej dziedzinie twórczości znajdzie się nieraz obraz życia przyrody lub aluzje do niego. Trzeba też wspomnieć, że nieprzejrzana masa sentencji, aforyzmów, maksym itp. zawarta jest we wspomnianych już dziełach literatury — w eposie, dramacie, bajkach i opowieściach (o stanie rzeczy w tych ostatnich łatwo się przekonać rzuciwszy choćby okiem na przekład początku *Pañczatantry*, pomieszczony w zeszycie 2 (18), 1956 „Przeglądu Orientalistycznego”), nadto w literaturze prawno-moralnej i politycznej, nieraz wprost sentencjami przeładowanej, przynajmniej na nasz gust. Już to wszędobylstwo sentencji dowodzi jasno, że posługiwanie się nimi i wymyślanie ich weszło Hindusom w krew, stając się ich drugą naturą. To, com wyżej powiedział, odnosi się do zredagowanego w sanskrycie piśmiennictwa wyznawców braminizmu, a potem hinduizmu, lecz sprawiedliwość każe przyznać, że niezbyt za nimi pozostawali w tyle buddyści i dżiniści, zarówno w dziełach religijnych¹, jak w utworach świeckich. Nie ma bodaj dziedziny życia ludzkiego, której by nie poruszono w sentencjach zawartych w owych przeróżnych dziełach literatury dawnych Indii; przebija w tym niewątpliwie bogactwo doświadczenia i wielostronność myśli. Z czasem znane w kołach literackich aforyzmy itp. powiedzonka, których autorów najczęściej przemilczano i stąd też o nich zapomniano, zaczęto ujmować w osobne zbiorki, najchętniej w „setki” (ten wyraz dawano

¹ Ponad 400 zwrotek treści moralno-filozoficznej, składających się na tekst *Dhammapada*, przełożył z języka palijskiego St. F. Michalski (tytuł *Ścieżka prawdy*, wznowienie powojenne, Łódź 1948).

w tytule)², a nie brakło też poetów, co sami takie zbiorki układali. Jak w ogóle w literaturze staroindyjskiej, tak i tu popularność doprowadzała do tego, że taki zbiorek z biegiem czasu nieraz pęczniał, a często się mniej lub więcej zmieniał pod rękami przepisywaczy. Na zakończenie tych kilku słów wprowadzających godzi się jeszcze poinformować, że do dziś w Indiach uchodzi za obowiązek człowieka wykształconego znać sentencje, które by można wpleść w rozmowę w odpowiedniej chwili.

Pojęcie o niezmiernym bogactwie tego działu twórczości w dawnych Indiach dać może już fakt, że w ubiegłym wieku indianista niemiecki O. B ö h l i n g k wybrane przez siebie „Sprüche” rozłożyć musiał na 3 wcale spore tomy, obejmujące w pierwszym wydaniu (1863—1865) ponad 5400 pozycji (tekst sanskrycki i prozaiczny przekład niemiecki (w drugim zaś (1870—1873) już przeszło 7600. Z tego to zbioru wybraliśmy garść sentencji różnej treści, na początek z tomu I wydania drugiego, i podajemy je poniżej w przekładzie o ile możności wiernym. Dla wygody czytelnika i dla przejrzystości dzieło ten mały zbiorek na kilkanaście części.

E. S.

O szczęściu i o losie

91. Szczęście nawiedza jednego
bez jego trosk, bez starania;
innego zaś wciąż omija,
choć za nim tylko ugania.

*

171. Gdy człek zacny się biedzi z oplakany losem,
gdy sławny w nędznym rodzie ujrzał światło dnia,
gdy złemu szczęście sprzyja dostatek mu niosąc —
oto są trzy potknięcia, które Stwórca miał.

² Oczywistym wynikiem tego faktu są rozmiary przełożonych przez indianistę polskiego S. Stasiaka i zamieszczonych w I tomie antologii *Wielkiej literatury powszechnej* Trzaski „fraszek lirycznych i obyczajowych”. Tłumacz wybrał z różnych źródeł setkę i zatytułował całość: „Setka fraszek...”

Bezpośrednio przed tą setką na s. 74 znajdują się 4 aforyzmy sanskryckie w przekładzie A. Gawrońskiego.

O dobrych i złych

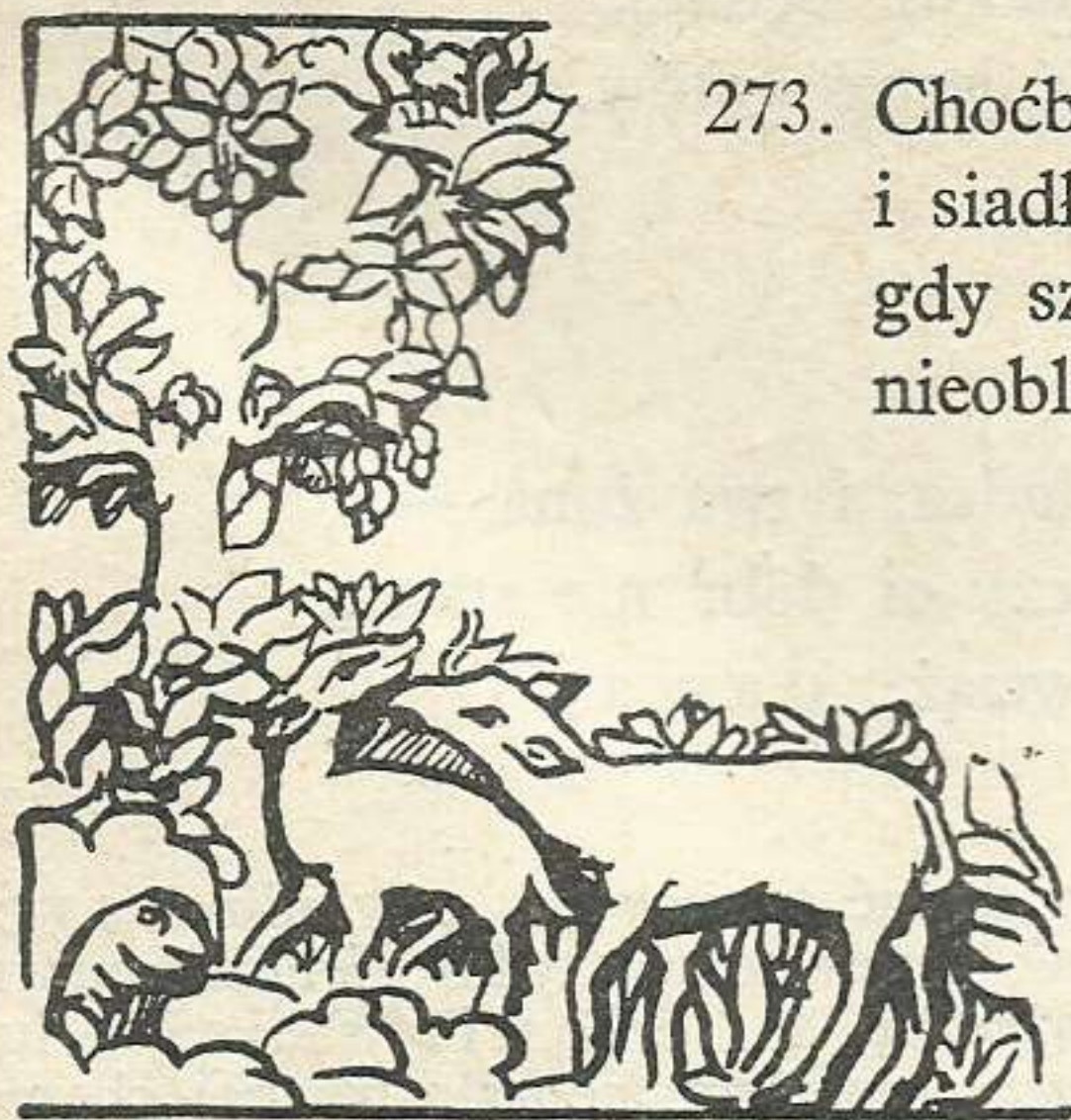
125. Człowiek-krętacz, gdy zechce, tak się zmyślnie sprawi,
że nieprawdę za prawdę najszczęśliwą przedstawi,
niby malarz, co biegły w malarskiej rutynie,
na płaszczyźnie przedstawia góry i doliny.

O życiu

76. Dziecko całe swe życie ma przed sobą jeszcze,
młodzieniec wszedł już w życie, z jego nurtem płynie,
kogo zaś wiek obarczył, za sobą je wlecze.

Niech więc chłopiec swą przyszłość ma w wysokiej cenie,
jak dobro, co niemałym trudem się oplaca,
młodzieniec niech się cieszy życia swego majem,
ale starzec — dlaczego co krok wstecz się zwraca
i spogląda jak człowiek wypędzony z kraju?

★

273. Choćbyś bogactwa nagromadził mnogie
i siadł na stolca władczego wyżynie,
gdy sztukę życia zostawisz odłogiem,
nieobliczalny — z tym, coś posiadał, zginiesz.

O mądrych i głupich oraz ślepocie i zaślepieniu

227. Mędrców, którzy dotarli do najwyższej prawdy,
nie wąż lekce, bogactwo żadne ich nie skusi,
do miejsca nie przywiąże, jak włókienko trawy.
Przecież i słonia także, któremu w czas rui
spływa z pyska posoka strugami się niosąc,
nie utrzyma na miejscu wąta wić lotosu.

*O kobietach i dzieciach*³

41. Niewiasta niech się ozwie i słowem podpędzi,
jużeś jest inny, człeku, i rwiesz się do lotu;
Nieosiągalne wczoraj — dziś ci lekkim będzie,
ba, nawet niejadalne — dziś zjeść jesteś gotów.

★

133. Gość w tym domu, i dziecko, władca, i twa żona —
czy masz z czego, człowieku — czy ci dóbr nie stawa,
nie bacząc na nic, jedno wołają wciąż: d a w a j!

³ Wyznam szczerze, że mnie strasznie korciło dodać tu nawias, a w nim: LECZ BEZ WARIATÓW I GRAFOMANÓW. Ponieważ jednak z pewnością tylko nieliczni nawet spośród starszych pamiętają przedwojenną książeczkę A. Słonińskiego lub choćby jej tytuł (*O dzieciach, wariatach i grafomanach*), oparłem się tej zdrożnej chęćce.

O śmierci i życiu pośmiertnym

92. Jak kwiat się wykształca i owoc samorodnie, gdy czas nań przychodzi, tak samo i czyn twój, gdzieś, znowu, w swoim czasie owoce zrodzi⁴.

Varia

209. Że perłę skrywa w głębinach, a trawę na wierzch wylania, samego morza to wina. Bo — perła perłą, a trawa trawą zostanie⁵.

Z sanskryktu przełożyli

Eugeniusz Słuszkiewicz i Edmund Słuszkiewicz

⁴ Por. przypisek 3 na s. 172 nr 2(18), 1956, „Przeglądu Orientalistycznego”.

⁵ Przedstawiony wybór aforyzmów wchodzi w skład zbioru aforyzmów wschodnich, który ukaże się w najbliższym czasie nakładem Państwowego Wydawnictwa Naukowego.